



Centrum pro výzkum  
toxických látek  
v prostředí

# Příčiny environmentální krize

# Řešení env. krize – env. etika I



INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace a rozšíření výuky zaměřené na problematiku životního prostředí na PŘF MU (CZ.1.07/2.2.00/15.0213)  
spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

# Příčiny environmentální krize

**Environmentální krize** → patologický vztah člověka ke (svému) životnímu prostředí

- nesoulad mezi stupňujícími se hmotnými požadavky lidí a postupně vyčerpávanými a ničenými zdroji

## Podoby environmentální krize

- vyšší frekvence lokálních konfliktů
- války o přírodní zdroje
- neschopnost řešit katastrofy jako záplavy, zemětřesení atd.



*On April 6th  
1994,*



# Příčiny environmentální krize

**Environmentální krize** → patologický vztah člověka ke (svému) životnímu prostředí



Search...

SEARCH

Follow Us:



Programs

Blogs & Media

Research

Bookstore

Press

About Us

Support Us

## Remember Rwanda?

### Remember Rwanda?

*The genocide of 1994 seemed inexplicable. But a study of links between extreme environmental degradation and the enormous violence that occurred between Hutus and Tutsis could have important implications for stressed populations in other regions.*

#### Editor's Introduction

On April 6, 1994, a plane carrying the presidents of two African countries was struck by a missile and crashed. Both presidents-Juvénal Habyarimana of Rwanda and Cyprien Ntaryamira of Burundi-were killed. Both were members of the Hutu ethnic group. Counting the murder of Burundi's president Melchior Ndadaye the previous October, a total of three Hutu presidents had been assassinated in six months.

The crash of the plane was described by a Rwandan official as being "like pouring fuel on a burning house." The country exploded into genocidal conflict between

On April 6th  
1994,



Centrum pro výzkum  
toxických látek  
v prostředí



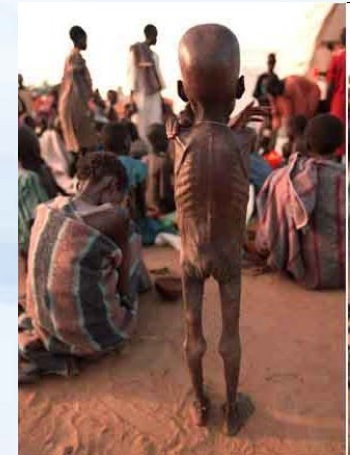
# Chování člověka určeno

- I) **Intuicí** – fylogenetický i typicky lidský základ
- II) **Rozumem**



## Fylogenetické určení chování

- **Orientace na malou sociální skupinu**  
zájem o dopad na přírodu či jinou společnost?
- **Orientace na krátký časový horizont**  
- maximálně jednotky let
- **Význam smyslových zážitků**  
- zprostředkovaná informace postrádá kvalitu
- **Jednoduché lineární myšlení**  
x složitost environmentálních problémů
- **Selektivní uchovávání zážitků**  
- na co rádi vzpomínáme?



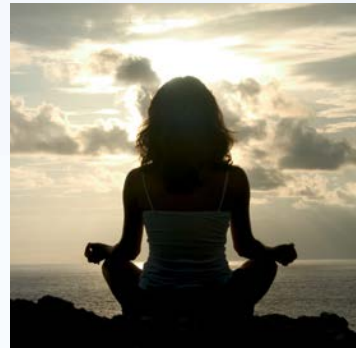
# Typicky lidský základ chování

- **Transgrese**

= opak reprodukčních pudových aktivit člověka

- přesah aktuálního bytí člověka, dává další smysl lidskému životu
- hodnotou je i samotný výkon těchto činností
- dosažení cíle nevede k ukojení potřeby, ale stimuluje novou

Transgrese k: věcem, lidem a společnosti, k sobě, k symbolům

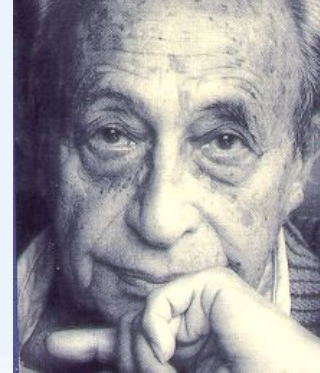


- příčina nebo možnost řešení environmentální krize?



# Řešení environmentální krize

**Environmentální krize** → patologický vztah člověka ke (svému) životnímu prostředí



„Teprve na základě převahy myšlení a moci tím umožněné technické civilizace se jedna forma života, člověk, dostala do situace, kdy ohrožuje všechny ostatní (a tím také sebe)“ (Jonas, 1997)

„Žijeme ve světě umělých věcí, v betonových kobkách vybavených výplody lidského umu, které nemají jiný smysl a hodnotu, než aby sloužili člověku.

Strom si roste sám, veverka žije vlastním životem, avšak stůl, lampa, psací stroj, remoska, to všechno by bylo jen haraburdí, kdyby tomu nedával smysl a hodnotu lidský zájem.

Samozřejmě, absolutně vzato, je to zcela iluzorní, avšak čistě zkušenostně není divu, že člověk obklopený věcmi jen k jeho službám získává dojem, že on je zdrojem všeho smyslu a vší hodnoty.



V jeho umělém minisvětě tomu totiž tak je“ (Kohák, 2002)



# Usměrnění vývoje společnosti ?

## Environmentální etika



## Environmentální ekonomie



## Koncepce trvale udržitelného vývoje



## Environmentální legislativa



## Hodnotové postoje jednotlivců

**Env. etika  
legitimizuje  
změny  
vedoucí ke  
zlepšení  
vztahu  
člověka k ŽP**



Centrum pro výzkum  
toxických látek  
v prostředí



# Etika

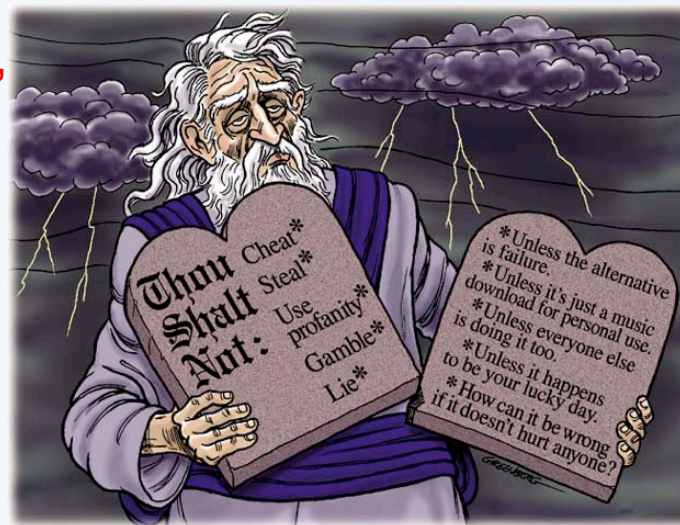
- soubor pravidel, jak **by se měl** člověk chovat ve vztahu k bližním
  - **dobré/špatné?**
  - **měli/neměli** nějak chovat?
- nutno se rozhodnout → zde pomáhá **etika**
  - naznačuje, jakým chováním se dobereme optimálního výsledku



Morálka - oblast lidského jednání pozorovatelná z hlediska etických hodnot (rozlišování dobra a zla atd.)

- **etika** domýšlí důsledky **morálního** chování

Problém – záleží výhradně na našem rozhodnutí, zda se budeme chovat dle toho, co jsme si rozumově definovali jako dobré!





# Svět hodnot X svět faktů

- etika se zabývá světem hodnot (*má být*) x věda se zabývá světem faktů (*je*)
- **svět faktů** – popisný (auto je modré, kopl jsem do dveří,  $a_g=9,83 \text{ m/s}^2$  atd.)
- **svět hodnot** – otázky typu „*měl jsem to udělat*“ či „*jak se nesmíme chovat*“
  - **hodnota** – koncepce žádoucího; čeho si ceníme



## Kdo nám řekne, co „*má být*“, jaké jednání „*je správné*“?

- **Autorita (dogma)** – např. Bible, vládce, rodiče...
- **Konvence** – např. zákony, tradice...
  - *jak se ale rozhodnout, není-li autorita?*
- **Zlaté pravidlo** – „Nečiň jiným to, co nechceš aby oni činili tobě“
- **Kategorický imperativ** (Immanuel Kant) – „Jednej tak, aby se vzorec tvého chování mohl stát všeobecným vzorem (zákonem)“



# Potřebujeme vůbec etiku?

- do určitého období nebyla potřeba

## Kmenová společnost

- otázka hodnot a pravdy se vůbec neřešila – vše dané
- etika jako hledání odpovědí na otázky správnosti → zbytečné
- co šaman pravil, tak to bylo
  - zcela jiný styl uvažování, než známe dnes
- proč se netázali po správnosti?

## Konec kmenové společnosti

- kontakt s jinými společnostmi – konec světa samozřejmých hodnot
- zjištění, že hodnotový svět je různý

**Vznik etiky** – při vymanění se z bezproblémového světa mýtů

**Vznik env. etiky** – při vymanění se z bezproblémového vztahu s přírodou



# Zlé/Zlo (v mravním významu)

- kritéria pro hodnocení, „jak špatné něco je“?

- úmysl
- dopad
- aktivní/pasivní
- blízkost dotčených osob

- seřadíme, co je nejhorší a co méně:

nezastavit u havárie

x

obelhat člověka

x

nezaplatit daně



# Zlé/Zlo (v mravním významu)

- kritéria pro hodnocení, „jak špatné něco je“?
- úmysl
- dopad
- aktivní/pasivní
- blízkost dotčených osob
- seřadíme, co je nejhorší a co méně:

nezastavit u havárie

x

obelhat člověka

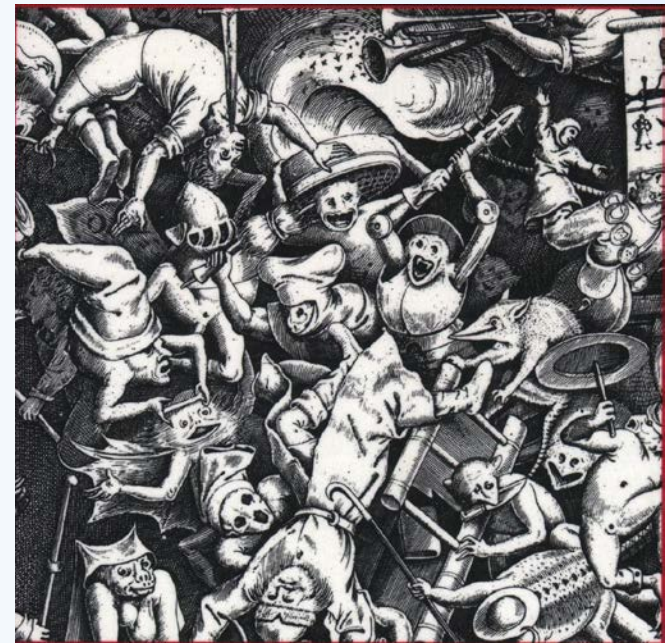
x

nezaplatit daně

- hodnocení špatnosti závisí na **okolnostech**
- kontext hodnotu činu absolutizuje

## Moralizování

- vynášení hodnotového soudu bez znalosti/zvážení kontextu



# Dobro/Dobré (v mravním významu)

- otázky po dobru/dobřem jsou ústředními otázkami etiky

## Co je „dobré“?

- např. „dobré je to, co je slastné“  $\neq$  „vše slastné, je dobré“
  - Hedonizmus – dobré je dosahování slasti
- např. „dobré je to, co je užitečné“  $\neq$  „vše, co je užitečné, je dobré“
  - Utilitarizmus – dobré je to, co je užitečné pro největší počet lidí

→ **dobro nelze empiricko-popisně definovat** (jedná se o jednoduchý pojem)

→ **dobro lze plně postihnout jen naší intuicí** (Intuitivismus)

- pokud tedy lze dobro postihnout pouze naší intuicí, lze pak s pojmem dobra/dobřeho v praxi (např. diskuzi) smysluplně operovat?

- ano, pokud si ho definujeme (= rezignace na plný význam pojmu *dobrý*)

## Možnosti definování dobrého

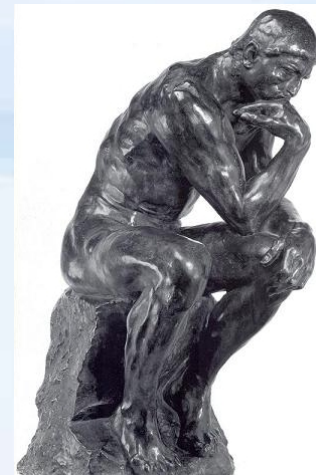
- konvencí
- dogmatem



# Logika etické argumentace

- charakteristický typ argumentace v oblasti etiky → reálných situacích života
- tvrdíme-li: „to se *má udělat* či tak se *má chovat*“ → svět hodnot
- logicky správně **nelze** odvodit **imperativní** (tj. co bychom měli dělat) závěry ze souboru výhradně **deskriptivních** předpokladů (= holá fakta)
- za podmínek, že tento soubor předpokladů obsahuje **alespoň jeden** předpoklad imperativní → **logicky lze imperativní závěr odvodit**
- vlastní morálního usuzování musí obsahovat 3 kategorie:
  - 1) **imperativní předpoklad**
  - 2) **deskriptivní předpoklad**
  - 3) **imperativní závěr (důsledek)**

př.: ad 1) Živé organizmy nesmíme zabíjet (= hodnota života)  
ad 2) Mouchy jsou živé organizmy  
ad 3) Mouchy nesmíme zabíjet (= ctíme hodnotu života)
- praktické rozhodování → mnoho imperativních předpokladů
- v diskuzích často není imperativní předpoklad zmíněn, avšak ho lze často automaticky předpokládat



# Environmentální etika

etika - soubor pravidel, jak **by se měl** člověk chovat ve vztahu k bližním

**env. etika** - soubor pravidel, jak **by se měl** člověk chovat k životnímu prostředí

Potřebujeme environmentální etiku? **ANO**

- vztah člověka k ŽP zproblematizovaný

- **odcizení + 3 faktory – jsme početní, mocní a nároční**

Vývoj odcizování člověka životnímu prostředí (přírodě)

## I. lovecko-sběračský vztah

- lovec - sběrač život nemanipuluje, žije s údivem a s bází, a přijímá, co mu „matka“ příroda poskytuje

- člověk prožívá pocit vlastní malosti a nekonečné moci přírody

## II. pastevecko-zemědělský vztah

- zemědělec už není jen pasivním příjemcem z nevyzpytatelné přírody. Zůstává ale na přírodě zjevně závislý.

- příroda partnerem = spolupráce. Závislost míšena s prvkem péče.

## III. řemeslnicko-trhovecký vztah

- závislost městského člověka na přítoku pitné vody či odvozu odpadu

- izolační vrstva dělby práce brání vědomí přímé závislosti



# Odcizení člověka ŽP (přírodě)

## IV. vztah výrobců - konzumentů

- neuznává vlastní dobro přírody, jen nekonečný ná konzumenta na konečný svět → environm. krize
- představa, že jediným smyslem života (takřka morální povinností občana) je hromadit a spotřebovavat stále více hmotného majetku
- **povědomí přírody jako primárního zdroje veškerého materiálního zabezpečení je již velmi potlačeno**

## **Konzumerizmus**

- životní **postoj**, který předpokládá:

- 1) smyslem všeho lidského konání je stupňování hmotné spotřební úrovně
- 2) hlavním smyslem státu je umožnit toto stupňování
- 3) vzestup spotřeby automaticky vyřeší všechny problémy, společenské i osobní, a zaručí blíže nedefinované „šťěstí“

<http://nemejc.blog.idnes.cz/c/31361/Jak-je-to-s-tou-konzumni-spolecnosti.html>

